

Громадська Думка

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна 1. прим. в таборі 3 ф.)
" " поза таб. 4 ф.)
На місяць в таборі . . . 25 ф.
" " поза табор. 30 ф.
На 3 місяці в таборі 75 ф.
" " поза таб. 90 ф.

ЧАСОПИСЬ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ у ВЕДЛЯРІ.

ВИХОДИТЬ ЩО ЧЕТВЕРГА Й ЩО НЕДІЛІ.

АДРЕСА:

Ukrainischer
Unterrichts-Ausschuss
Lagerzeitung
— in Wetzlar. —

Видає „Видавниче Товариство імени Б. Грінченка“.

Ч. 42. (89).

Неділя, 24. червня 1917.

Рік III.

На пам'ятник помершим.

*В чужім краю поховать,
В чужій домовині,
Хтож заплаче, заридас,
Затужить по мині?
Срібні дзвони не озвуть ся
З нашої дзвіниці,
Хіба квіти стрепенуть ся
Ранком до зірничі.
Хіба спахнуть чисті роси,
Хіба вдарять громи,
Хіба буря заголосить
Над гробом сіроми.....*

Не вжеж ми справді, коли довгожданий мир настане, відійдем до рідного краю, а їх оставимо тут, щоб небесна роса плакала за ними, а вітри щоб тужили над їх безталанними гробами? Минуть літа, спорох-

як гниє - пропадає від рідної гиллячки відірваний дубовий листок.

Не оставимо їх на поталу часу, на загладу безпощадного забуття!

Між численними могилами братів наших, що сконали, не дїждавши ся волі, поставимо, неначе сторожа тривкого, камінь твердий і витешемо на йому наш рідний хрест—знак терпіння, і викусемо імена наших бездольних товаришів і витешемо над ними ті два сумні, а так пророчисті слова: „Вічная пам'ять!“

І під каменем отсим посадимо з мармуру витесаного козака-бандуриста, хай до їх камінного сну грає на камінних струнах те, чого доля не дала їм почути—пісню будучої слави нашої вітчизни України, пісню грядучої лучшої долі

Один із проєктів пам'ятника.

навіть дерев'яні хрести, до лоня батька-часу вигладить та з землею зрівняє ті невисокі могили, і колись, колись навіть сліду не стане, де вічним сном спочили злиднями наболілі українські кости.

А چهж кість від нашої кости, кров із нашої крові, це наші земляки, товариші не долі, жертви грізного часу! Що їх стрінуло, могло кожного з нас стрінути, а кождий з нас радби прецінь на цьому білому світу оставити видимий спомин по собі й ніхто не бажавби собі пропасти так безслідно,

нашого рідного народу. Хай їм грає ранком до світання і довгими ночами зимовими, щоби не було їм так сумно лежати у далекій, чужій землі.

Це ми мусимо зробити, бо як ні, то совість наша не буде мати спокою, і коли кидатимем отей решітки, мандруючи додому, то здаватиметь ся нам, що вони рамена-хрести простягають до нас і кличуть: „якже ви нас лишили! Якже ви про нашу пам'ять подбали!“

Це ми мусимо зробити, щоби чужий народ не подумав собі про нас, що ми не вміємо на-

ших покійників як слід пошанувати, що у нас нема братньої любові, нема туги, немає товариського спочування, що довга московська неволя та всілякі злидні зробили серця наші холодними, мов камінь, і мертвими, мов висушена глина.

Це ми мусимо зробити для них і для себе, для загальної справи з товариського, громадянського, народнього, людського обов'язку.

Початки зроблені.

Комітет по будові пам'ятника назбирав досі 1400 марок, поставив ся о модель, підшукав камінь, різьбара, каменярів. А тепер на вас, товариші, черга. Не жалуйте своєї жертви. Хто може—хай зараз дає, в кого нема готових грошей, нехай по феникові що дня кидас на пам'ятник для померших братів—полонених. По феникові що дня, але хай дають усі, бо—громада великий чоловік. Хай не буде ані одного між нами, хтоб відходив з табору і, дивлячись на гарний, український пам'ятник на німецькій землі, не подумав собі: „я також докинув до його свою грудку, приложив свою руку до доброго діла.“

Складаймо ся на пам'ятник для наших товаришів не долі, для померших українських полонених ведлярського табору!

Ми вернемо—вони остануть ся тут.

Внесуйте свої чесні імена, хто кілька дав та хто кілька дасть на отсе добре діло!

Не гайтесь!

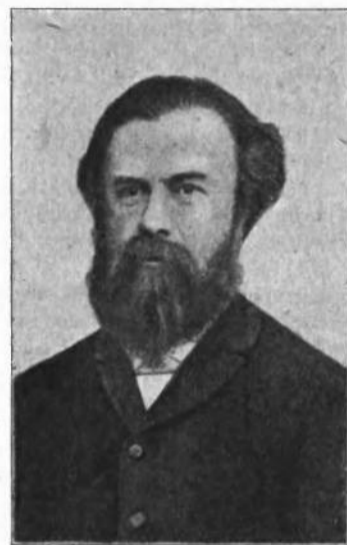
А разом з тим відкладайте, товариші, феник і на пекучі потреби живих: на „Український Національний Фонд“, на „Волинські школи“ та інші.

Михайло

Драгоманов.

Дня 3. червня ст. ст. минула 22. річниця смерті великого чоловіка України—Михайла Драгоманова. Родив ся М. Драгоманов у Полтавській губ., в сім'ї старого козацького роду. Скінчив гімназію в Полтаві, студював історію на київській університеті, познайомив ся з тодішніми діячами російського й польського суспільства, з якими не міг погодити ся в поглядах на українську справу. Хотів посвятити себе

катедрі історії на університеті, і зложив іспит на доцента.

Михайло Драгоманов (1841—1896).

Університет вислав Драгоманова за границю, де він захопив ся соціальним і політичним рухом західної Європи, навязав зносини з галицькими Українцями та у Відні познайомив ся з провідниками західних і південних Славян. Як повернув у Росію, щоби починати виклади на університеті, найшов сильний опір з боку міністерства просвіти. Правительство дивило ся на його научну й політичну діяльність дуже недовірливо, почувавши в ній небезпечного агітатора українського сепаратизму й соціального та політичного радикалізму. Сам цар Александр II заявив особисто бажання, щоби Драгоманов подав прохання о відпустку. Та Драгоманов стояв за те, щоби його віддали під суд, як він провинив ся. Правительство не мало на це відваги й дало йому офіційне увільнення.

Українська Громада порішила вислати Драгоманова в друге за границю, де він мав кермувати українським рухом, який був закований в Росії указом 1876 р. Він осів у Швейцарії, в Женеві, де видав пять томів журналу „Громада“, кілька томів етнографічних матеріалів (пісень) і кілька монографій. Але погляди Київської Громади розходили ся з поглядами Драгоманова, який ставив на перший план перебудову Росії на кінституційну, zdecentralizovanu державу, в якій всі громадяне, як і всі народи, мали бути вільні й рівноуправнені. Молодь тодішня схилила ся до анархістично-соціалістичних думок Бакуїна або Лаврова і не підпирала видання Драгоманова. Через те „Громада“ перестала виходити у Женеві.

Драгоманова покликав болгарський уряд на катедру історії у найвищій школі в Софії, де він помер дня 3. червня 1896 р. ст. ст. До кінця життя мав зносини з Україною по обох боках кордону і вів живу переписку з своїми учнями, з яких найбільші були Іван Франко і Михайло Павлик, основателі радикальної, селянської партії в Галичині.

Найвизначніші його твори крім „Громада“ такі: „Україна і центри“, „Вільна спілка“, „Историческая Польша и великорусская демократия“, „Чудацькі думки про українську справу“, „Листи на Наддніпрянську Україну“, „Література російська, великоруська, українська й галицька“.

Він пише: Тільки автономія самих дрібних гуртів людських може помирити всі теперешні сварки між людськими породами. Писемнені люди кожної громади мусять у свої сили приложити, щоб не було простого і непростого народу, щоб народ увесь став вільний та багатим, щоб учити його тільки того, що показує розум та правдива наука, щоб писати про все як можна зрозуміло простому народові мовою.

В життю отже він хотів бачити на Україні: рівне право для кожного чоловіка без різниці полу й національності, неограничену свободу слова, повну самоуправу кожної громади в її внутрішнім життю й незалежність вільної спілки всіх громад на цій українській землі.

В економічній полі ждав передачі земель і вод та знаряддя господарського в руки працюючим союзам.

Забудь.

Ой, у лузі при дорозі виросла вербонька,—
Затужила, заплакала тая дівчинонька;
Очі карі, чорні брови її полиняли,
Лились довго дрібні сльози, та вже й перестали.
Перестали і не ллють ся... пісні теж не чути...
Розлучила доля з милим,—як його забути?...
Не турбуйся, дівчинонько—вже він не вернеться:
Він зістав ся у Карпатах, де Дунавець ллеть ся.
Там високою могилу йому насипали,
Хрест вербовий—не дубовий—йому змайстрували.
І ти над ним не плакала й мати не ридала,
Лиш зозуля не далеко жалбно кувала...
Годі серце-дівчинонько, сумом сумувати,
Бо твому козакові з ями вже не встати.
Помолись за його душу Богу всеблагому
І забудь, забудь на віки бідного сирому...

Павло Гранько.

3 УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ.

Українське військо проти волі міністра Керенського.

Зі Штокгольму доносять: Після російських часописей підносять українські салдати загальний протест проти видачі з боку міністра Керенського заборони скликання українського військового конгресу. Міністер війни, Керенський, дістав безчисленні, а деякі в дуже гострім тоні листовні і телеграфічні протести українських салдатів. Офіцери заявили однозгідно відбутися конгресу у Києві лиш за наказу Керенського.

Переяславська республіка.

Скликане до Переяслава полтавське земство проголосило в місті Переяславі незалежну республіку

й замінувало Хрустальова—Носаря диктатором. Він установив воєнний суд і видав диктаторський розпорядок: кожну пробу спротиву здавати силою оружжя. Висланого члена київської ради салдатів, Смітька, який хотів зробити свій лад, арештовано. Така сама судьба стрінула посольство тимчасового правління.

Справа автономії України.

До Штокгольму доносять з Петрограду, що російське правління на окремих нарадах займає ся справою автономії України та постановило пропозицію про автономію відкинути і передати рішення цього питання будучим всеросійським Установчим Збором.

„Діло“.

Претест селянського з'їзду на Україні проти Керенського.

Зі Штокгольму доносять: На загальним Українським селянським з'їзді в Києві прийшло до гострої демонстрації проти міністра війни Керенського тому, що він заборонив скликання українського конгресу салдатів. З'їзд заявив, що заборона є порушенням свободи зборів, об'єднаній новим правлінням дня 16 березня в основних законах. („Франкфуртер Цайтунг“, 20. червня, веч.).

Вісті з України.

(Від власного кореспондента в Штокгольмі). По приватним відомостям справи на Україні сгодять далеко краще, ніж се можна судити по російським часописам, які багато фактів з українського життя промовчують, а багатьох не знають. Українська Центральна Рада користує ся великою популярністю й авторитетом та є справжньою представницею зорганізованого українства. В Петрограді з Українською Центральною Радою дуже числять ся й виявляють схильність йти на зустріч її домаганням. Дуже багато важних адміністративних посад обсаджено більш або менш виразними, але всеж Українцями. Між иншим губернатором Волині є бувший посол Вязлов, а губернатором Поділля—Максимович. Відчуває ся велика недостача інтелігентних українських сил для обсади різних становищ в адміністрації і самоврядуванню; перешкод у сій Україні зустрічають дуже мало. Українізація земств і міських рад, особливо в менших містах, переводить ся досить успішно. Велику прислугу українському рухові зробили кооперативи,—вони виховали багато гарних громадянських робітників опоміж селянства й покладає за старого ладу початок масової організації сел верстви народу. Тепер організація селянства незвичайно розростає ся і служить головною підставою цілого українського руху. Інтелігенція також поволі повертає ся до свого народу, але несіла вона й дуже мінімальна в національних справах. Натомість селянство виказує велике розуміння своїх потреб цілого народу й краю та в поставленню національної справи дуже радикальне. З огляду на те, що старий

режим насадив на Україні сильне культурне й політичне русофільство по містах, яке дальше тримаєть ся централістичних метод у політиці, відбувають ся на сім тлі гострі конфлікти між свідомим українством і російщиною та „малорущиною“, що можуть згодом перейти в конфлікти між містом і селом. Українське населення, зітхнувши свобідно від заборон, з жадобою накинulo ся на українську книжку й газету. За два місяці всі українські книгарні випродали цілий запас своїх книжок, а друк нових книжок дуже утруднений через страшну дорожню паперу та друкарських цін. Видання Союзу доходить до Росії й деякі з них передрукують ся у Києві.

(В. С. В. У.).

„Осередок“.

Про центральну організацію молоді середніх шкіл Києва під сям заголовком пише „Кієвская Мисль“ за 19. мая н. ст. слідує: Від хвилі революції відновила свою діяльність у Києві під назвою „Осередок“ рада представників об'єднаних українських організацій середніх наукових заведень. Властиво повстання „Осередка“ відносить ся ще до 1907 р., але досі його діяльність, яка відбувала ся в політичній підземелі, проявляла ся в скромних розмірах і тому була мало відома. Відновлений „Осередок“ у своїм тепершнім складі складаєть ся з представників отсях наукових заведень Києва: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, і 8. київських мужеських гімназій, а також гімназій Науменка, Жука й колегії Павла Галагана, 1. і 2. реальної школи, першої й другої комерційної школи, комерційного шкільного товариства учителів, духовної семінарії, фельдшерської школи, гідротехнічної школи, жіночої учительської семінарії ім. Ушинського, жіночих гімназій: Ольгинської, Фундуклеївської, Подільської, Жеребцової, Жекуліної, Клушини, Байкової, Браткової, Татаркової і „групи батьків“. Вся організація об'єднує в 33 середньо-наукових заведеннях до 2000 свідомих Українців і Українок. „Осередок“ зібрав ся 8. марта ст. ст. і незабаром скликає віче, на котрім піднесено питання об'єднання всіх Українців, що учать ся в середніх і спеціальних наукових заведеннях, в одну спільну організацію під назвою „Юнацька Спілка“. Досі уладжено 6 віч, на яких об-

Подолля.

Політичний куток.

4) Хто робить, творить політику?

Ми вже на самім початку говорили, що політиком є кождий чоловік. Навіть той, який собі преспокійно лежить на ліжку тоді, коли в таборі йде віче. Він є також політиком—лише таким, який жеде все на готове. Але ми не про таких „політиків“. Будемо говорити, хоч вони бувають причиною не одного зла на світі. Ми хочемо зараз близьче придивити ся до тих саме майстрів-ковалів, які з молотом в руках так і куять політику. Нам цікаво пізнати ті органи політичні, які надають суть і форму політиці. А се

є: 1) провідники держави й дипломати, 2) політичні партії, 3) думка народу й 4) політична преса. Від провідника держави, як президента, канцлера й т. д., вимагаєть ся, щоб він наскрізь знав потребу краю чи держави, бо він є відповідальний за політику внутрішню й заграничну; він стараєть ся рішити, розв'язати заграничні справи так, аби з того мала його власна держава користь.

Як з нас вже кождий знає й бачить,—кождий край чи то держава стараєть ся мати коло себе доброго сусіда. Чи то в цілях торгівлі, чи таки в цілях політичних, стараєть ся кожда держава зав'язати зносини з другою поможливістю сусідньої державою. Тоді робить одна держава з другою певні умови, контракти. Такий контракт може бути торговельний або чисто політичний. Того-

вельний контракт може бути наприклад, такий: має Україна багато продуктів—житя, пшениці то що, а не достатє їй зараз виробів індустрийних—шлугів, мотилок, машин і т. д. Україна шукає десь ринку, базару заграничного, деб могла свій продукт продати, і рівночасно підшукує Україна для себе такий базар заграничний, деб можна було купити індустрийні вироби. Найближчий заграничний базар для українських продуктів є Німеччина. Німеччина, як індустрийний край, може доставити на Україну тих фабричних виробів, яких на Україні не хватає. Приходять до порозуміння і заключають торговельний контракт, який дає вигоди одному й другому.

Такий торговельний контракт одної держави з другою буває звичайно відомий народові. Невідомими

для широких народних мас бувають контракти політичні. Такі політичні контракти є строго тайні. Коли робить одна держава політичний контракт з другою, то при заключенню такого контракту звичайно буває ледве кілька чоловік дипломатів, які все роблять іменем тої держави, яка їх вислала. І такий дипломат стараєть ся один другого, як то кажуть, перехитрити, підійти й використати.

Дипломатія, це є вмільсть зав'язати певні політичні зносини з одною або кількома державами для певних політичних цілей. Ціла робота дипломатії є звичайно тайна. Тайна дипломатія має за завдання, де того вимагає потреба, підкладати контракти. Наприклад: зачинає президент міністрів Штюрмер трохи холодно відносити ся до Англіїце

говорювано питання задуманої організації, видавання спеціального органу, платформи діяльності й инш. Результатом праці „Осередка“ було видання ним поклику „До середнєшкільників-Українців“ і поширення його у великій числі примірників, як у Києві, так і на провінції. Крім того „Осередкові“ прийшло ся організувати цілу серію комісій (організаційну, фінансову, редакційну, поширення літератури, лекційну, експедиційну, січову й инш.), які тепер зайняті працею кожда в своїй

сфері. В Педагогічній Музею засновано „Інформаційне бюро середнєшкільників“ з постійними дежурствами членів „Осередка“ й вищезгаданих комісій. Крім того, що тут сказано, середнєшкільники приймають участь і помагають по силі в різній національно-політичній роботі на з'їздах, зборах і в культурно-просвітних організаціях. Тепер „Осередок“ вже видав перше число тижневого органу учеників середнєнаукових заведень Києва під назвою „Камінь“.

3 РОСІЙСЬКОГО ЖИТТЯ.

Приготування до Установчих Зборів.

Окрема Рада, яку установило тимчасове правительство для вироблення виборчого права для виборів на Установчі Збори, почала свою працю. Вона складається з представників усіх більших партій і націй. Председателем є Кокошкін, побіч його стоять іменовані правительством члени, між ними юристи: Гесен, Зарудний, В. Маклаков, Набоков і барон Нольде. Петроградську Раду робочих і салдатів заступають Чхеїдзе, Брамзон і ин. Фронтową армію—один салдат, один унтер-офіцер, і один поручик. Між представників партій стрічаємо Савица (від октябристів земських), Єфремова (від прогресистів), Вінавера (від кадетів), Станкевича (від трудовиків) і Вишняка (від соціал-революціонерів).

Представники Українців звуть ся: Ткаченко і Штампницький, магометан: Валід, Хан Таламов і Шакир Мухамедеров; Жидів : О. Грузенберг і Фрідман; Лотішів: Гольдман і инш., Поляків: Майхтович і Мацевич. Далі окремих представників має Сибір, Буряти, всеросійський союз товариств, ліга уповноваження жінок в особі Шишкіної. Союз селянських депутатів не визначив ще до 7. червня своїх представників.

Соціал-революціонери виключили Керенського з партії.

Зі Штокгольму наспіла вість дня 20. червня: Соціалреволюційна партія в Петрограді виключила Керенського з заряду і з партії, тому що з її програмою не годить ся його виступлення на фронті підчас поїздки.

Керенський творить жіночий відділ смерті.

Зі Штокгольму доносять, що Керенський затвердив постанову товариства жінок, яке має утворити з 300 жінок відділ смерті. Цей відділ має бути негайно обучений в уживанню оружжя і висланий чим скорше на фронт.

Независимість Сибіру.

„Русское Слово“ доносить з Томська, що новоутворений сибірський комітет незалежності проголосить небагом незалежність Сибіру. В багатьох містах Сибіру панує дика анархія, підюджувана емігрантами. Комітет незалежності своїм виконавчим відділом заборонив вивіз усіх засобів поживи до європейської Росії.

Збунтовані матроси балтійської флотії.

Вісті з Вазеля доносять з Гельсінфорсу: залози корабля „Гангут“ і „Діана“ збунтували ся. Залога Гангута поставила ультимат до петроградського правительства.

Самостійність Білоруси.

Білоруський відділ народної оголосив свої домагання, в яких жадає ся перетворення Росії і самостійності для Білоруси.

Панство сибірського населення.

В Троїцьку, в Сибірі, як доносить „Новое Время“, вибухли тяжкі заворушення тому, що населення забрало склад горілки. Рабаники загорнули 40.000 гектолітрів спирту при допомозі салдатів. 200 людей упило ся на смерть. Рада робочих і салдатів в Троїцьку проголосила воєнний стан, як за часів царизму.

—завданням англійського посла Буханана (який перебуває в Петрограді) було—підпольною роботою, контрамінами довести до того, щоб Штурмера повалити, а на його місце посадити Протопопова. Дипломат стараєть ся, щоб всі тайні договори, справи чужої держави—викрити для власної потреби. Значить, посол англійський Буханан, як дипломат англійський в Петрограді, мусить знати про все, що діється в цій Росії, який є настрої до Англії—чи Росія не заключає сепаратного мира і т. д., все те він мусить вивідати, щоб зараз же підкласти контраміни.

Ріжні тайні договори й політичні контракти тайної дипломатії виходять звичайно аж тоді на верх, як хтось його зрадить або викриє, як от зараз Рада робочих і салдатів у

Росії домагають ся, щоб всі політичні договори, контракти, які царське правительство заключило з Англією й Францією, були оголошені народові. Взіреть політичного контракту виглядає в головнім очерку так: Коли Росія вступить в союз Англії, Франції і піде війною на Німеччину, Австрію, Турків, тоді Англія й Франція годить ся на те, щоб східна Галичина, Буковина, північна Угорщина, Константинополь, Дарданелі й східні Пруси належали до Росії.

Зі свого боку Росія дає свою згоду на те, щоб Франція одержала Ельзас і Лютарінгію в границях в 1790 р., щоб мала зверхність над Рейнською провінцією, аби одержала Сирію й т. д. Росія годить ся теж щоб німецькі колонії в Африці належали до Англії, щоб полудневий

Англіїці на штокгольмській конференції.

Зі Штокгольму доносять: Голяндсько-скандинавський соціалістичний відділ вів переговори дня 18. червня з Юліамом Вест, представником більшости англійських соціалістів, який явив ся з Томзоном, видавцем часописи „Кларіон“. Англійські соціалісти і робітники уважають важним питання, чия вина у вибуху цієї війни. Стоять за утворення понаддержавної влади для забезпечення перед будучими війнами. Товариство Фабіян уложило цілковитий план для цієї справи.

Вкінці всі англійські соціалісти є прогвинниками господарської війни після заключення мира.

Жидівський конгрес в Києві.

З Гааги доносить жидівське бюро: В Києві відбув ся жидівський конгрес, на яким були представники вісьмох російських губерній, що їх замешкує 2 мільони Жидів—загалом їх було 369. Голосами 333 проти 36 постановлено слідуєчі домагання до мирової конференції: горожанська і політична рівноправність Жидів у всіх краях та заснованне автономічного центра для жидівського народу в Палестині. Адвоката Марголіна, якого ізза звісного процесу Бейліса позбавлено уряду, привернено до давнішого становища з огляду на нове переведення цього процесу.

Вибори до городських рад.

Петроградська телеграфічна агенція доносить:

При виборах окружних рад городу Петрограду на основі загального голосовання відіє побіду соціалістичний блок. В першій мірі побідили соціал-революціонери, далі—соціалдемократи і трудовики. За ними шойно йде партія кадетів.

При виборах прийшло до заворушень. Зібрання виборців збурили „анархісти“; багато осіб ранено. Відбуло ся ряд уличних демонстрацій, що жадали хліба й уступлення тимчасового правительства.

Японія готує лад Росії.

З Парижа доносять швейцарські часописи: Японія робить приготування, щоб вмішати ся у внутрішні відносини Росії. Правительство в Токіо намірюєть ся підняти пред-

ложення петроградському правительству, що Японія „поможе“ укріпити революцію й організувати армію. Тоді предложить ся Росії з критиском бажання, щоби Росія зайняла назад свою давню позицію на фронті.

Вісти зі світа.

Французькі війська займають Фесалію.

Французькі війська увійшли до Фесалії. Вони мають зайняти столицю цієї провінції Лярісу. Але, увиходячи до Ляріса, були прийаті стрілами грецьких військ. Счинила ся бійка; двох французьких офіцерів, чотирьох кавалеристів ранено. Наслідком цього арештовано 51 грецьких офіцерів і 269 салдатів разом з начальним генералом Ляріса Байвасом.

Бунти в Індії.

Швайцарські часописи доносять на основі британсько-індійського міністра від колоній, що англійське правительство в Індії наслідком бунтів приказало розстріляти 300 людей. В північно-західній частині Індії збудило се заворушення. Це дало привід до неспокою, які досі ще не втихомирено.

ВІЙНА.

(Звідомлення осередніх держав).

На західнім фронті у Фляндрії й коло Арра була як звичайно перестрілка. Артилерія та інфантерія між Англіїцями та Німцями. Англіїці підняли ся аероплянами в більшій кількості коло Іпері, Вічет, Лен і на південь від Шкарт. Над Есною і в західній Шампанії на ново розгоріла ся заважата боротьба між Французами та Німцями по хвилевім спокою.

На східній фронті зачала ся жива артилерійна перестрілка в Галичині, коло Золочева, Тернополя, над Нараївкою і коло Луцька на захід.

На італійській фронті боротьба послідніми днями ослабла.

На македонській фронті відбуває ся перестрілка патрулів.

На турецькій фронті загалом нема ніякої зміни.

Тироль був власністю Італійців і т. д. Всі отже зобов'язують ся спільно ті бажання піддержати всіма силами й засобами. Контракт підписують, і лихо готове. Вибухає війна. І дійсь (той що зараз в чайні), який нікому нічого не вважний, мусів лишити жінку й трое діточок та хазяйство, а сам перейти тисячі миль серед холоду й смертних куль—і попасти аж в таборову чайню. А все через контракти політиків.

Два-три чоловіки дипломатів при допомозі великого числа своїх агентів, як бачимо, можуть кождої хвилі зробити нещастя. Розумієть ся, що про такий то контракт або угоду політичню знають всі ті, котрі є близько при дагному політичному курсі, але народ не знає про це нічого ніяк. Чому? Тому, що такі політичні контракти роблять ся все

тайно правительством, заграничними послами, ріжними комісаріатами, консулами і т. д. І народ робочий, щоб забезпечити себе раз на завше перед ріжними „несподіванками“ зі сторони тайної дипломатії, жадає сьогоння, щоб всю тайну дипломатію знести і всі умови, контракти торговельні чи політичні були для народу відомі.

(Далі буде).

